

Sygn. akt IX Ca 563/13

POSTANOWIENIE

Dnia 26 listopada 2013 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Agnieszka Żegarska (spr.)
Sędziowie:	SO Mirosław Wieczorkiewicz SR del. Jacek Barczewski
Protokolant:	p.o. sekr. sąd. Karolina Modzelewska

po rozpoznaniu w dniu 26 listopada 2013 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z wniosku P. G.

z udziałem K. M. (1), I. M. (1)

i (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w G. Oddział w O.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji wnioskodawcy od postanowienia Sądu Rejonowego w Szczytnie z dnia 24 kwietnia 2013 r., sygn. akt I Ns 180/10,

p o s t a n a w i a :

uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Szczytnie pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sygn. akt IX Ca 563/13 Uzasadnienie

P. G. wniósł o ustanowienie służebności przesyłu, na rzecz uczestnika postępowania (...) Spółka Akcyjna w G. (Oddział w O.), na nieruchomości stanowiącej własność wnioskodawcy, położonej w N. gm. S., obejmującej działki nr (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Szczytnie prowadzona jest księga wieczysta nr (...), polegającej na znoszeniu istnienia na nieruchomości obciążonej w przestrzeni nad i pod powierzchnią tej nieruchomości urządzeń i instalacji elektroenergetycznych znajdujących się na nieruchomości. Wniósł przy tym o przyznanie wynagrodzenia za ustanowienie służebności w kwocie 7.462zł miesięcznie (89.544 zł rocznie) według stawki 2zł za m².

W uzasadnieniu wskazał, że na jego nieruchomości znajdują się urządzenia elektroenergetyczne do przesyłania energii elektrycznej w tym 4 linie napowietrzne ze słupami 1 linia ziemna, z których bez tytułu prawnego korzysta uczestnik postępowania (...) S.A. G.. W związku z tym zwracał się pisemnie w dniu 31.03.2010 r. do uczestnika o odpłatne ustanowienie odpowiedniej służebności przesyłu jednak na swoją ofertę nie uzyskał odpowiedzi.

W toku postępowania do udziału w sprawie zostali wezwani K. M. (2) i I. N., którzy nabyli część nieruchomości od wnioskodawcy, na prawach wspólności majątkowej małżeńskiej (działki nr (...) powstałe z podziału działki nr (...)) .

K. M. (2) podtrzymał wniosek i wniósł o ustanowienie służebności przesyłu na nabytej części nieruchomości na rzecz uczestnika za odpowiednim wynagrodzeniem.

I. M. (2) nie zajęła żadnego stanowiska w sprawie.

(...) Spółka Akcyjna w G. Oddział w O., wniósł o oddalenie wniosku podnosząc, że objął w dobrej wierze nieruchomość wnioskodawcy w posiadanie w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu, w związku z czym nabył już służebność przesyłu na nieruchomości wnioskodawcy z dniem 01.01.2010 r., kiedy to upłynął 20- letni okres posiadania służebności. Uczestnik zakwestionował ponadto wysokość żądanego przez wnioskodawcę wynagrodzenia.

Postanowieniem z dnia 24 kwietnia 2013 r. Sąd Rejonowy w Szczytnie oddalił wniosek w wyniku czego koszty postępowania wnioskodawcy i uczestnik mieli ponieść każdy we własnym zakresie.

Sąd Rejonowy ustalił, że na nieruchomości, której dotyczy wniosek znajdują się urządzenia energetyczne stanowiące części linii przesyłowych, które były wznoszone w różnych okresach XX wieku. Rozbudowę i modernizację linii energetycznych po II wojnie światowej prowadziły do roku 1989 różne przedsiębiorstwa państwowe, w tym poprzednicy prawni uczestnika.

Ustalono także, że postanowieniem z dnia 20 kwietnia 1995 r. Sąd Rejonowy w Szczytnie V Wydział Ksiąg Wieczystych założył księgę wieczystą Kw nr (...) dla nieruchomości rolnej położonej w N. gm. S., oznaczonej wówczas jako działka gruntu nr (...) o pow. 4,03 ha, ujawniając własność na rzecz Skarbu Państwa – Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Wnioskodawca P. G.nabył udział 1/2 we współwłasności powyższej nieruchomości od Skarbu Państwa - na podstawie umowy sprzedaży z dnia 02.08.1995r. rep A (...) Po podziale i zniesieniu współwłasności, wnioskodawca został ujawniony w księdze wieczystej Nr (...)jako właściciel nieruchomości, której dotyczy wniosek w niniejszej sprawie.).

W dniu 27.12.2012r. wnioskodawca sprzedał część nieruchomości stanowiącej działki gruntu nr (...) o pow. 0,1169 ha i 105/40 o pow. 0,1198 ha, (wydzielone z podziału działki (...)) K. i I. M. (2) i dla tych działek została założona księga wieczysta Kw nr (...).

W roku 2004 modernizacji fragmentu linii napowietrznej (poprzez likwidację napowietrznego odcinka i ułożenie w to miejsce odcinka ułożonego gruncie) dokonał Zakład (...) S.A w O. za zgodą wnioskodawcy P. G..

Sąd Rejonowy wskazał, że do nabycia przez przedsiębiorcę przesyłowego uprawnień do korzystania z cudzej nieruchomości, może dojść w drodze umowy, albo przymusowego ustanowienia służebności przez sąd, bądź też na skutek zasiedzenia. Odwołując się zatem do przepisów o służebności przesyłu, oraz zasiedzeniu które zgłosił uczestnik Sąd poddał badaniu czy uczestnik nabył służebność gruntową w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu przez zasiedzenie i czy zasiedzenie nastąpiło przed zgłoszeniem przez wnioskodawcę roszczenia o ustanowienie służebności przesyłu w trybie art. 305²kc.

Analizując poszczególne zmiany przepisów dotyczące możliwości zasiedzenia nieruchomości należących do Skarbu Państwa Sąd wskazał, że od dnia 1 lutego 1989 r. stało się możliwe zasiedzenie służebności gruntowej przez posiadające urządzenia przesyłowe przedsiębiorstwa państwowe w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa. Od tego momentu przyjęto początek biegu zasiedzenia służebności przesyłu w odniesieniu do uczestnika. Uczestnik jako następca prawny Zakładu (...) (przedsiębiorstwa państwowego a następnie Spółki Akcyjnej Skarbu Państwa) może bowiem doliczyć do okresu swojego posiadania okres posiadania urządzeń przesyłowych przez swoich poprzedników od dnia 1.02.1989 r. zgodnie z art. 176§1 kc. W ocenie Sądu od przyjętej daty poprzednik prawny

uczestnika (przedsiębiorstwo państwowe Zakład (...) w O.) pozostawał w dobrej wierze. Istotny dla tej oceny jest fakt, iż w owym czasie nieruchomości stanowiła własność Skarbu Państwa, a nie wnioskodawcy.

Odmierna ocena i przyjęcie złej wiary, byłaby uzasadniona dopiero wówczas, gdyby w czasie wznoszenia i rozbudowy linii energetycznych właścicielem nieruchomości był wnioskodawca lub jego poprzednicy (a nie Skarb Państwa) a przy tym uczestnik nie potrafiłby wykazać odpowiednimi decyzjami legalności posadowienia urządzeń przesyłowych.

Skoro jak ustalono uczestnik nabył już służebność przesyłu na nieruchomości wnioskodawcy przez zasiedzenie z dniem 1 lutego 2009 r.- na podstawie art. 292 kc w zw. z art. 172 kc, to wniosek o ustanowienie służebności przesyłu w trybie art. 305²§2kc należało oddalić. O kosztach orzeczono zgodnie z art. 520§1 kpc.

Powyższe rozstrzygnięcie zaskarżył apelacją wnioskodawca zarzucając postanowieniu:

1. obrazę przepisów art. 292 kc w związku z art. 172 kc i 352 kc poprzez błędne przyjęcie, że uczestnik nabył przez zasiedzenie służebność przesyłu przed złożeniem przez wnioskodawcę wniosku o ustanowienie służebności przesyłu,
2. obrazę przepisów art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości oraz art. 128 kc w brzmieniu obowiązującym od 1 lutego 1989 r. przez błędne przyjęcie, że uczestnik był samoistnym posiadaczem urządzeń przesyłowych posadowionych na gruncie wnioskodawcy od 1 lutego 1989 r. podczas gdy od 5 grudnia 1990 r. uczestnika można uznać jedynie za dzierżyciela, a w konsekwencji powyższego:
3. błąd w ustaleniach faktycznych mających wpływ na treść zaskarżonego postanowienia polegający na błędnym przyjęciu, że uczestnik z dniem 1 lutego 1989 r. rozpoczął w dobrej wierze samoistne posiadanie spornych urządzeń przesyłowych, co w konsekwencji miało doprowadzić do zasiedzenia służebności przesyłu z dniem 1 lutego 2009 r.

W oparciu o powyższe wniósł o uwzględnienie wniosku oraz o zasądzenie od uczestnika na rzecz wnioskodawcy kosztów procesu według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja była zasadna.

Sąd Okręgowy jako instancja nie tylko kontrolna, ale także merytoryczna, zbadał sprawę niezależnie od zarzutów apelacji, tak by postępowanie apelacyjne zmierzało do ponownego rozpoznania całokształtu sprawy.

W toku tego postępowania ustalono, że stan faktyczny nie budził zastrzeżeń żadnego z uczestników postępowania. Spór dotyczył praw jakie można było w oparciu o ustalenia faktyczne stwierdzić.

Sąd Rejonowy badając stanowisko wnioskodawcy oraz uczestnika postępowania korzystającego z nieruchomości objętej wnioskiem uznał, że wniosek o ustanowienie służebności nie może być uwzględniony gdyż uczestniczka (...) S.A nabyła przez zasiedzenie służebność gruntową, a następnie służebność przesyłu zanim jeszcze wnioskodawca złożył przedmiotowy wniosek.

Sąd Okręgowy nie podziela tego stanowiska i w tym zakresie apelacja była uzasadniona.

W uchwale z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08 (nie publ.) Sąd Najwyższy uznał, że przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa. Pogląd ten Sąd Najwyższy podtrzymał również w orzeczeniu z dnia 12 grudnia 2008r. (I CSK 389/08, LEX nr 484715).

Ogólne przesłanki zasiedzenia normuje art. 172 k.c. Łącznym warunkiem jest upływ oznaczonego przez ustawę terminu nieprzerwanego posiadania samoistnego, a długość tego terminu zależy od dobrej lub złej wiary w chwili nabycia posiadania. Posiadacz nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomości nieprzerwanie od lat dwudziestu jako

posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze (art. 172 § 1 k.c), natomiast po upływie lat trzydziestu choćby uzyskał posiadanie w złej wierze (art. 172 § 2 k.c). Ponadto art. 292 k.c określa szczególny warunek zasiedzenia służebności, w mianowicie korzystanie z trwałego i widocznego urządzenia.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że gdy bieg terminu zasiedzenia służebności rozpoczął się przed wprowadzeniem do polskiego porządku prawnego instytucji służebności przesyłu (3 sierpnia 2008 r.), przedmiotem posiadania, a tym samym zasiedzenia, mogła być jedynie quasi służebność gruntowa. Nie można bowiem zasiadywać czegoś, co nie istniało przed wprowadzeniem do aktu ustawowego.

Mając to na uwadze stwierdzić należy, że w przedmiotowej sprawie kwestia trwałych i widocznych urządzeń była bezsporną, gdyż stanowiła istotę wniosku o ustanowienie służebności. Bezspornym było także, że urządzenia te posadowiono w różnych okresach XX wieku. Dysponentem tych urządzeń były po II wojnie światowej przedsiębiorstwa państwowe, a nieruchomości należała do Skarbu Państwa.

Do 31 stycznia 1989 r., gdy obowiązywała zasada jednolitości własności państwowej i gdy zarówno właścicielem nieruchomości obciążonej jak i posiadaczem służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu oraz właścicielem nieruchomości władnącej był Skarb Państwa, nie mogło w ogóle dojść do zasiedzenia służebności gruntowej przesyłu. Logicznym jest, że właściciel nie może nabyć przez zasiedzenie czegoś co jest już przedmiotem jego własności.

Właściciel nie może bowiem nabyć przez zasiedzenie służebności gruntowej na nieruchomości stanowiącej jego własność (por. postanowienie SN z 05.06.2009 r., I CSK 495/2008).

Nowelizacją z dnia 1 lutego 1989 r., zniesiono jednolitość własności państwowej. Nie oznacza to jednak, że samo uchylenie tego przepisu umożliwiało nabywanie przez państwowe jednostki organizacyjne mienia na swoją rzecz, czy nabywanie przez zasiedzenie na swoją rzecz służebności na nieruchomości należącej wcześniej do S.bu Państwa (por. SN z 03.04.2009 r., II CSK 493/08).

W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że skoro w dacie dopuszczenia do korzystania przedsiębiorstwo państwowe nie nabywało ograniczonego prawa rzeczowego, brak podstaw by przyjąć, iż prawo takie powstawało w przyszłości np. w wyniku zniesienia zasady jednolitej własności państwowej.

Dla ustalenia od kiedy możliwym było nabycie przez zasiedzenie służebności gruntowej obciążającej nieruchomość stanowiącą przedmiot własności państwowej niezbędne było natomiast uwzględnienie uchylenia art. 177 kc (od dnia 1 października 1990 r.). Do wskazanej daty wyłączone było nabycie przez zasiedzenie w kształcie wskazanym wyżej (por. także postanowienie SN z 10.04.2008 r., IV CSK 21/68).

Jak wskazano w piśmiennictwie, jeśli w czasie obowiązywania art. 177 k.c. (1 stycznia 1965 - 1 października 1990) nieruchomość przestała być przedmiotem własności państwowej, możliwe było nabycie przez zasiedzenie zarówno własności tej nieruchomości, jak i służebności gruntowej ją obciążającej. Jeżeli posiadanie prowadzące do zasiedzenia rozpoczęło się w czasie, gdy nieruchomość była przedmiotem własności państwowej, lecz w okresie powyższym utraciła ten przymiot, bieg zasiedzenia rozpoczynał się z tym momentem (por. Gerard Bieniek, Urządzenia Przesyłowe. Problematyka prawna, Warszawa 2008, s. 73-75).

Taka sytuacja w niniejszej sprawie nie zachodziła, gdyż przedmiotowa nieruchomość utraciła status nieruchomości państwowej dopiero w 1995 r., kiedy została nabyta przez wnioskodawcę. Dlatego też, nie można uznać by upłynął okres wymagany do zasiedzenia nieruchomości przez uczestniczkę. Do 1995 r. nieruchomość objęta postępowaniem, była własnością Skarbu Państwa.

Niewątpliwym jest, że od 1 lutego 1989r. przedsiębiorstwa państwowe, choć miały samodzielność prawną względem Skarbu Państwa (były osobami prawnymi), to zarządzały mieniem państwowym w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa,

w konsekwencji także Skarb Państwa należało uznawać za posiadacza nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu (por. postanowienie SN z 13 czerwca 2013r. , (...) 672/12).

Przedsiębiorca energetyczny może doliczyć do swojego okresu posiadania okres posiadania Skarbu Państwa o ile udowodni, że doszło do przeniesienia posiadania na jego rzecz lub jego poprzedników prawnych przez Skarb Państwa. W niniejszej sprawie do 1995 r. nie mogło dojść do przeniesienia posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności gruntowej ponieważ Skarb Państwa był właścicielem przedmiotowej nieruchomości .

Od 1 października 1990 r. okresy zasiedzenia wynoszą odpowiednio 20 i 30 lat i nawet przyjmując okres krótszy, odpowiedni termin nie upłynął, gdyż wniosek o ustanowienie służebności wniesiony do Sądu Rejonowego 20 maja 2010r. przerwał bieg zasiedzenia.

Zgłoszenie wniosku o ustanowienie służebności przyjmuje się za czynność, o jakiej mowa w art. 123 § 1 pkt 1 kc. Spełnia bowiem cel przerwy biegu zasiedzenia, którym jest uniemożliwienie posiadaczowi nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie /postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2011 r. VCSK 502/10 Lex 109648/, Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2011 r. III CZP 124/10 Lex 685565/.

W ocenie Sądu Okręgowego nie jest więc możliwe skrócenie terminu posiadania wymaganego do zasiedzenia służebności na podstawie art. 19 ustawy z 1990 r. o zmianie kodeksu cywilny w związku z art. 292 zd 2 kc o okres korzystania z urzędzeń przez przedsiębiorstwo państwowe w czasie ,gdy nieruchomość na której znajdowały się te urządzenia była przedmiotem własności państwowej, jest to konsekwencja powołanej wyżej zasady jednolitości władzy / por. postanowienie z dnia 3 lutego 2010 r. II CSK 456/09 Lex 738479/. Skoro posiadanie poprzednika nie mogło doprowadzić do zasiedzenia to nie ma podstaw do zaliczenia okresu posiadania tego poprzednika /por. postanowienie z dnia 5 czerwca 2009 r. I CSK 495/08 Lex 511975/.

Wobec powyższego, niezasadnie uznając zarzut zasiedzenia służebności, niesłusznie pominięto merytoryczne rozpoznanie wniosku o ustanowienie służebności oraz wynagrodzenie z tego tytułu.

Należało bowiem rozpoznać wniosek pod kątem zgłoszonych twierdzeń o przebiegu służebności.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy koniecznym będzie poczynienie w tym zakresie ustaleń faktycznych i ustalenie przebiegu służebności w oparciu o opinię biegłego .Poza tym należy ustalić właściwą wysokość wynagrodzenia , przy uwzględnieniu treści art.156 ust.3 ustawy z 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami oraz orzeczenia SN z 19 lipca 2012r. II CSK 660/11.

Niezbędnym było także uwzględnienie faktu, że uprawnionymi do ustanowienia służebności za wynagrodzeniem mogą być inne poza wnioskodawcą osoby. Jedna z takich osób zajęła stanowisko w sprawie, co należałoby wziąć pod rozwagę przy ustaleniu przebiegu służebności.

Co do wysokości wynagrodzenia to koniecznym jest uwzględnienie, że literalna wykładnia przepisu wskazuje na jego jednorazowość, ale także i ekwiwalentność wszystkich korzyści, jakich właściciel nieruchomości zostanie pozbawiony w związku z jej obciążeniem.

Mając na uwadze powyższe należało stwierdzić, że Sąd Rejonowy uwzględniając niezasadnie zarzut zasiedzenia nie rozpoznał istoty sprawy. W tych okolicznościach zaskarżone orzeczenie wymaga uchylecia i przekazania do ponownego rozpoznania.

Znamienne jest, że oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy dokonuje się na podstawie analizy żądań stron, uczestników i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, nie zaś na podstawie ewentualnych wad postępowania wyjaśniającego.

Sąd Odwoławczy mając na uwadze konstytucyjną gwarancję co najmniej dwuinstancyjnego postępowania (art. 78 i 176 ust. 1 Konstytucji RP) oraz wymagania stawiane w tym zakresie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w

swoim orzecznictwie w związku z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności uznał, że koniecznym jest rozpoznanie raz jeszcze sprawy przez Sąd Rejonowy z uwagi na ryzyko pozbawienia stron jednej instancji merytorycznej w sytuacji rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd odwoławczy.

O powyższym orzeczono na podstawie art. 386 § 4 kpc w zw. z art. 13§2 kpc rozstrzygnięcie o kosztach opierając na art. 108 § 2 kpc w zw. z art. 13 §2 kpc .